

**T.C.
MİLLÎ EĞİTİM BAKANLIĞI**

İNŞAAT TEKNOLOJİSİ

**BİTKİ MOTİFLERİ
215ESB046**

Ankara, 2011

- Bu modül, mesleki ve teknik eğitim okul/kurumlarında uygulanan Çerçeve Öğretim Programlarında yer alan yeterlikleri kazandırmaya yönelik olarak öğrencilere rehberlik etmek amacıyla hazırlanmış bireysel öğrenme materyalidir.
- Millî Eğitim Bakanlığınca ücretsiz olarak verilmiştir.
- **PARA İLE SATILMAZ.**

İÇİNDEKİLER

AÇIKLAMALAR	ii
GİRİŞ	1
ÖĞRENME FAALİYETİ-1	3
1. YAPRAK MOTİFLERİ ÇİZMEK	3
1.1. Kanaviçe Çizimi	3
1.2. Yaprak Kısımları	4
1.2.1. Yaprak Dışları	4
1.2.2. Orta Damar	4
1.2.3. Kılçık	5
1.2.4. Sap	6
UYGULAMA FAALİYETİ	7
ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME	10
ÖĞRENME FAALİYETİ-2	11
2. ÇİÇEK MOTİFLERİ ÇİZMEK	11
2.1. Çember İçine Alarak Motif Çizme	14
2.1.1. Penç Motifi Çizimi	14
2.1.2. Çark-ı Felek Motifi Çizimi	14
2.2. Motifi Büyültme veya Küçültme Yöntemleri	16
2.2.1. Kareleme Yöntemi	16
2.2.2. Fotokopi	18
2.2.3. Episkop	18
2.3. Eskizde Motif Oluşturma	18
2.4. Eskizden Simetri Alma	18
UYGULAMA FAALİYETİ	20
ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME	23
MODÜL DEĞERLENDİRME	24
CEVAP ANAHTARLARI	27
KAYNAKÇA	28

AÇIKLAMALAR

KOD	215ESB046
ALAN	İnşaat Teknolojisi Alanı
DAL/MESLEK	Restorasyon
MODÜLÜN ADI	Bitki Motifleri
MODÜLÜN TANIMI	Bu modül, yaprak ve çiçek motifleri çizimi ile ilgili konulardan oluşan öğrenme materyalidir.
SÜRE	40/32
ÖN KOŞUL	Bu modülün ön koşulu yoktur.
YETERLİK	Yaprak ve çiçek motifleri çizmek
MODÜLÜN AMACI	Genel Amaç Gerekli ortam sağlandığında geleneksel motif çizim kurallarına uygun olarak bitki motiflerinin çizimini yapabileceksiniz. Amaçlar 1. Yaprak motiflerini çizebileceksiniz. 2. Çiçek motiflerini çizebileceksiniz.
EĞİTİM ÖĞRETİM ORTAMLARI VE DONANIMLARI	Ortam: Atölye Donanım: Kurşun kalem, silgi, gönye, eskiz, aydınlatıcı, kareli kâğıt, çizim masası
ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME	Modül içinde yer alan her öğrenme faaliyetinden sonra verilen ölçme araçları ile kendinizi değerlendireceksiniz. Öğretmen modül sonunda ölçme aracı (çoktan seçmeli test, doğru-yanlış testi, boşluk doldurma, eşleştirme vb.) kullanarak modül uygulamaları ile kazandığınız bilgi ve becerileri ölçerek sizi değerlendirecektir.

GİRİŞ

Sevgili Öğrenci,

Milletlerin kuvvet ve etkinliği, kendi özünü oluşturan sanat ve kültürüne sahip çıkarak onu geliştirmesi ile artar.

Tarihimiz köklü bir geçmişe dayanmaktadır. Orta Asya'dan Anadolu'ya gelip yerleşen atalarımız, birçok kültür ve medeniyetle tanışmış, bu birikimlerini sanata ve kültüre yansıtarak zirvelere çıkartmışlardır.

Bezeme sanatlarımızdan; kalem işi, ahşap oyma, taş oyma, tezhip, çini, halıcılık vitray gibi birçok dalında motifler, aynı karakteri taşır. Bunun için bu sanat dallarını öğrenmenin ilk aşaması motifleri tekniğine uygun çizmekten geçmektedir.

Motiflerimizin ilk örnekleri Uygur Türkleri tarafından yapılmıştır (8. ve 9. yüzyıl). Bu motifler, Uzak Dođu kökenli stilize çiçekler ve üsluplaşmış rumi motiflerden oluşmaktadır. Daha sonraları kültürün ve dinin de etkisiyle Hatayi, Geometrik ve Rumi tarzlarda üsluplaştırılmış bitki, çiçek ve cansız varlıkların motiflerinde yoğunlaşmıştır. Bilhassa Osmanlı döneminde Hatayi motif dediğimiz stilize edilmiş yaprak ve çiçek motiflerinde zengin örnekler görülmektedir.

Bu modül, motiflerin temelini oluşturan yaprak ve çiçek motiflerini içermektedir. Bu modül sonunda yaprak ve çiçek motiflerini tanıyıp tekniğine uygun çizebileceksiniz.

ÖĞRENME FAALİYETİ-1

AMAÇ

Bu faaliyette verilen bilgiler doğrultusunda ve uygun ortam sağlandığında yaprak motiflerini tekniğine uygun çizebileceksiniz.

ARAŞTIRMA

- Bu faaliyet öncesinde saraylar, camiler, kiliseler, köşkler, kasırlar gibi tarihî eserlerde bulunan yaprak motiflerini inceleyiniz. İnternette yaprak motifleri hakkında bilgi toplayınız. Resimlerini çekiniz ve arkadaşlarınızla paylaşınız.

1. YAPRAK MOTİFLERİ ÇİZMEK

Bitki motiflerine yaprakları inceleyerek başlamak yerinde olur. Biyolojik yapı olarak yapraklar, birbirlerinden çok farklıdır. Tarih boyunca pek çok sanat eserine konu olmuşlardır. Selçuklular daha çok geometrik motiflere önem verdiği için, yaprak motiflerini kullanmamışlardır. Yaprak motifleri Osmanlılar döneminde özellikle 16. yüzyılda önem kazanmış ve pek çok esere konu olmuştur.

Tezayinatta (süsleme) yaprak stilize edilerek aşağıdaki şekillerde çizilir:

- Doğal görünüşlü yapraklar
- Birbirlerine sarılmış yapraklar
- Dilimli ve parçalı yapraklar
- Geometrik yapraklar
- Ortadan katlı yapraklar
- Kıvrımlı yapraklar vb.

1.1. Kanaviçe Çizimi

Çizim için eskiz veya aydınlatıcı kâğıdı, yumuşak uçlu kurşun kalem, çizim masası yeterlidir. Yaprak motifinin çizimine kanaviçesi belirlenerek başlanır. Yaprığın desendeki yerini tespit etmek için ilk önce hafif bir çizgiyle çizilip büyüklüğü ve biçimi belirlenir. Çizime alt veya üst çizgiden başlanabilir. Kalem çizilecek yöne doğru hafif yatırılır ve çizerken kalemin ucu döndürülerek her yerde aynı çizmesi sağlanır (Resim 1.1). Yaprığın ucu ne çok sivri ne de yuvarlak olmalıdır (Resim 1.2).

Resim 1.1: Kalemin tutuluşu

Resim 1.2: Yaprığın kanaviçesini çizmek

1.2. Yaprak Kısımları

1.2.1. Yaprak Dişleri

Yaprak kanaviçesi belirlendikten sonra kanaviçe çizgi takip edilerek motifin detaylarından yaprak dişleri çizilir. Yaprak dişleri genellikle kanaviçenin formunda çizilir. Dişler; yaprağın başlangıç ve bitiş yerlerinde küçük ve seyrek, orta kısımlarında ise daha iri çizilir. Yaprak dişleri aynı büyüklükte testere dişleri gibi olmamalı, estetik bir formda çizilmelidir (Resim 1.3 – 4).

Resim 1.3: Yaprak dişlerini yerleştirmek

Resim 1.4: Yaprak dişlerini yerleştirmek

1.2.2. Orta Damar

Yaprığın orta damarı, yaprağın formunu takip ederek tek çizgi, çift çizgi, dişli, çiçekli gibi değişik şekillerde çizilebilir. Küçük yapraklarda orta damar Rumi, Bulut motiflerle, geniş yapraklarda Penç motiflerle (çiçeğin kuşbakişi görüntüsü) süslenir. Bu süslemeler ne sık ne de seyrek olmalıdır. Bu sanatkarın becerisine bağlıdır (Resim 1.5-6).

Resim 1.5: Yaprığın orta damarını çizmek

Resim 1.6: Yaprığın orta damarını süslemek

1.2.3. Kılçık

Yaprak ikiye katlı ise orta damar kılçık adını alır. Kılçık, genellikle yaprağın sırt kısmında yer alır. Yaprığın yarısı profilden görülür. Kılçık, orta damar gibi süslenir (Resim 1.7).

Kıvrımlı yapraklar iki şekilde çizilir. Birincisinde yaprağın ucundan dönüş yapılarak alt çizgi üste, üst çizgi alta geçer. İkincisinde ise iki nokta üzerinden kıvrım yapılır (Resim 1.8).

Yaprığın dalından ayrılış kısmının güzel olması için genellikle büyük boy yaprakların başlangıç kısmına değişik süslemeler konur. Bu süslemeler yine yaprak ve dişlerin formuna yakın olmalıdır (Resim1. 9).

Resim 1.7: Kılçık çizmek

Resim 1.8: Kıvrımlı yaprak çizmek

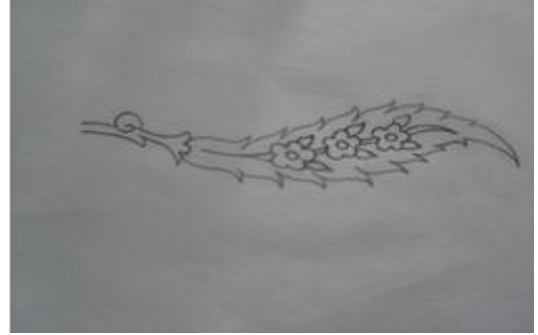
Resim 1.9: Yaprak başlangıç kısmını çizmek

1.2.4. Sap

Yaprak motiflerinin bir uzantısı olan sapsar, motife bir estetik kazandırır, boşlukları doldurur ve uzun sapsarı örter. Sapsarı güzelleştirmek için üzerleri yaprak, yarım penç, goncagül (çiçeğin boyuna kesitinin görüntüsü) veya salyangoz motifleriyle süslenir (Resim1.10). Sapsarın yaprağa yerleştirilmesi ustalık ister (Resim 1.11).

Resim 1.10: Yaprak sapı çizmek

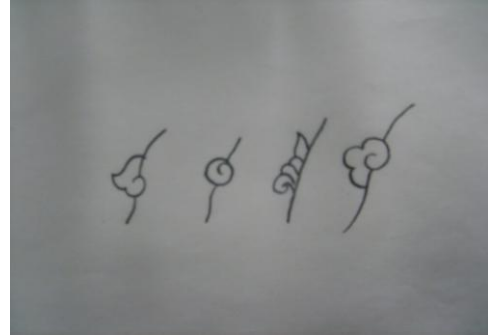

Resim 1.11: Sapı yaprağa yerleştirmek

Salyangoz helezonik bir şekilde üsluplaştırılmıştır (Resim 1.12). Salyangozun bir kısmı yaprağın veya sapın altında gizlenir. Helezonik kısmı yaprağın veya sapın üstünde çizilir. Tek çizilebileceği gibi simetrik veya dişlerle birlikte de çizilebilir (Resim 1.13).

Resim 1.12: Salyangoz çizmek

Resim 1.13: Yaprığı salyangozla süslemek

UYGULAMA FAALİYETİ

Bu faaliyette verilen bilgiler doğrultusunda ve uygun ortam sağlandığında yaprak motiflerini tekniğine uygun olarak çiziniz.

- Çizilecek yaprak motifini seçiniz.
- Eskiz veya aydınır kâğıdını çizim masasına yapıştırınız.
- Yaprığın kanaviçesini belirleyiniz (Resim 1.14).

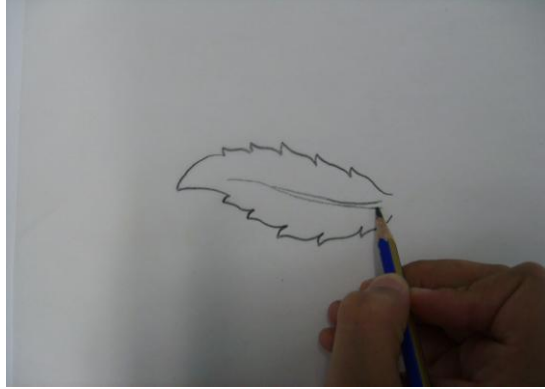
Resim 1.14: Yaprığın kanaviçesini çizmek

- Kanaviçe üzerine yaprak dişleri oluşturunuz (Resim 1.15).

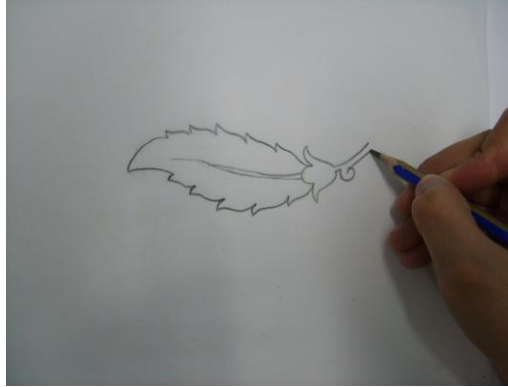
Resim 1.15: Yaprak dişlerini çizmek

- Yaprığın orta damarını veya kılçığını oluşturunuz (Resim 1.16).

Resim 1.16: Yaprığın orta damarını çizmek

- Sapı süsleyerek yaprakla birleřtiriniz (Resim 1. 17).

Resim 1.17: Sapı yaprakla birleřtirmek

KONTROL LİSTESİ

Bu faaliyet kapsamında aşağıda listelenen davranışlardan kazandığınız beceriler için **Evet**, kazanamadığınız beceriler için **Hayır** kutucuğuna (X) işareti koyarak kendinizi değerlendiriniz.

Değerlendirme	Evet	Hayır
1. Çizim için gerekli araç gereç, çizim kâğıdı ve koşulları hazırladınız mı?		
2. Yaprığın kanaviçesini belirlediniz mi?		
3. Kanaviçe üzerine yaprak dişlerini çizdiniz mi?		
4. Yaprığın orta damarını veya kılçığını oluşturduunuz mu?		
5. Salyangozlu yaprak sapıyla yaprağı birleştirdiniz mi?		

DEĞERLENDİRME

Değerlendirme sonunda “**Hayır**” şeklindeki cevaplarınızı bir daha gözden geçiriniz. Kendinizi yeterli görmüyorsanız öğrenme faaliyetini tekrar ediniz. Bütün cevaplarınız “**Evet**” ise “Ölçme ve Değerlendirme”ye geçiniz.

ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME

Aşağıdaki soruları dikkatlice okuyunuz ve doğru seçeneği işaretleyiniz.

1. Aşağıdaki üsluplaştırılmış yaprakların hangisi motif olarak kullanılmaz?
A) Ortadan katlı yapraklar
B) Kıvrımlı yapraklar
C) Geniş ve iri yapraklar
D) Doğal görünüşlü yapraklar
2. Yaprak çizmeye yaprağın neresinden başlanır?
A) Yaprağın sapından
B) Yaprağın kanaviçesinden
C) Yaprak dişlerinden
D) Yaprağın ucundan
3. Yaprak dişlerinin özelliği aşağıdakilerden hangisi değildir?
A) Yaprağın orta kısımlarında iri olmalıdır.
B) Yaprağın uç kısımlarında küçük ve seyrek olmalıdır.
C) Dişler kanaviçenin formunu korumalıdır.
D) Dişler aynı büyüklükte testere dişleri gibi olmalıdır.
4. İkiye katlanmış bir yaprak motifinde aşağıdakilerden hangisi bulunmaz?
A) Yaprak dişi
B) Orta damar
C) Kılçık
D) Yaprak sapı
5. Aşağıdakilerden hangisi yaprak sapının özelliklerinden değildir?
A) Desene yerleştirilmesi tecrübe isteyen bir iştir.
B) Üzerinde salyangoz veya yaprak bulunur.
C) Üzerinde her zaman yaprak bulunur.
D) Uzun sapları örter ve boşlukları doldurur.

DEĞERLENDİRME

Cevaplarınızı cevap anahtarıyla karşılaştırınız. Yanlış cevap verdiğiniz ya da cevap verirken tereddüt ettiğiniz sorularla ilgili konuları faaliyete geri dönerek tekrarlayınız. Cevaplarınızın tümü doğru ise bir sonraki öğrenme faaliyetine geçiniz.

ÖĞRENME FAALİYETİ-2

AMAÇ

Bu faaliyette verilen bilgiler doğrultusunda ve uygun ortam sağlandığında çiçek motiflerini tekniğine uygun çizebileceksiniz.

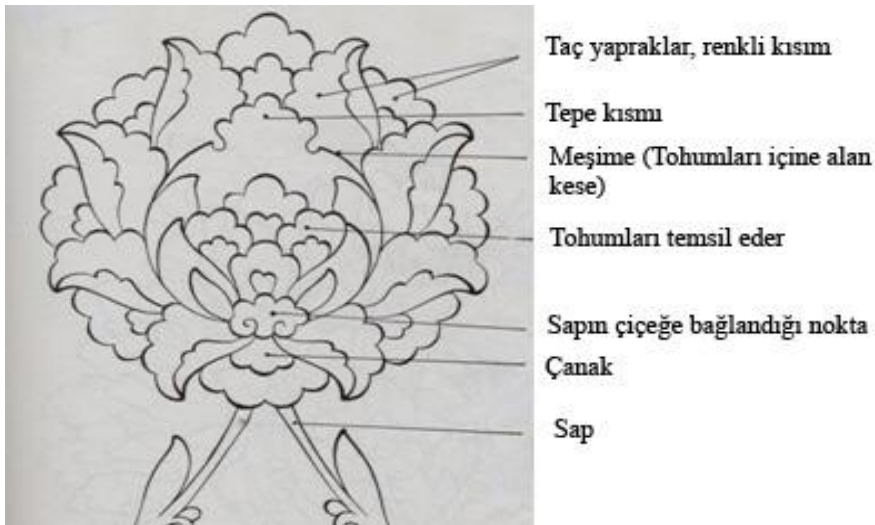
ARAŞTIRMA

- Bu faaliyet öncesinde kiliseler, saraylar, köşkler ve kasırlar gibi tarihî eserlerde bulunan çiçek motiflerini inceleyiniz. İnternette çiçek motifleri hakkında bilgi toplayınız. Resimlerini çekerek arkadaşlarınızla paylaşınız.

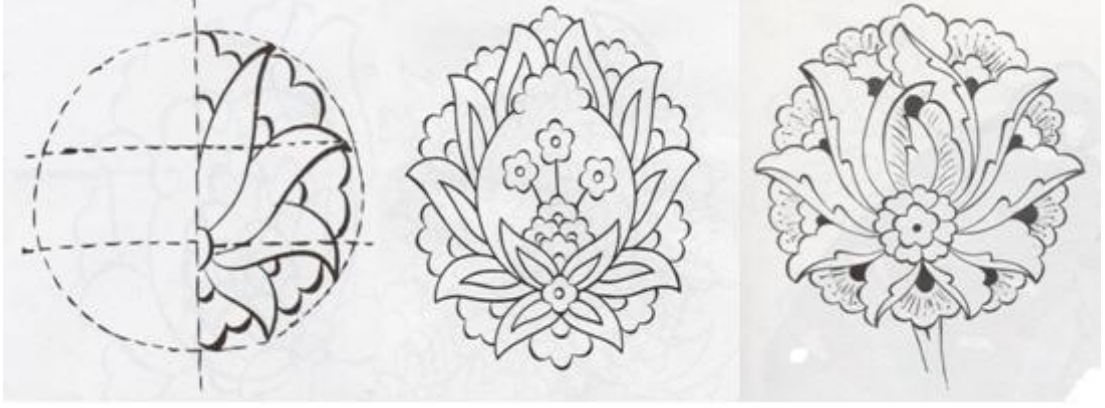
2. ÇİÇEK MOTİFLERİ ÇİZMEK

Çiçek motifleri içinde en çok kullanılanlar arasında; hatayi, penç, çark-ı felek, goncagül, yarı üsluplaştırılmış çiçekler akla gelir.

Hatayi, çiçeklerin dikine kesitinin üsluplaştırılmasıyla (Stilize edilmesiyle) oluşan şekildir. Hatayi şeklinde de yazılabilir. Hatayi motif genel olarak bitki asıllı motifler anlamında kullanılır. 11. Yüzyıl başlarında Karahanlılar Devleti zamanında Orta Asya'da Hatay dolaylarından getirildiği bilinmektedir. Her sanatçı kendinden bir şeyler katarak günümüze kadar gelmiştir. Hatayi bir çiçeğin kısımları Şekil 2.1'de verilmiştir. Örnek Hatayi çiçek motifleri Şekil 2.2- 3- 4'te verilmiştir.

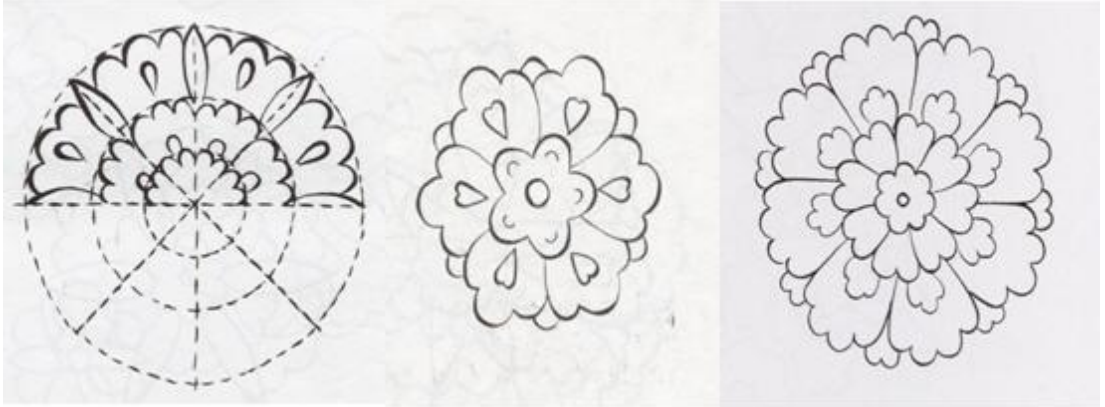

Şekil 2.1: Hatayi bir çiçeğin kısımları

Şekil 2. 2-3-4: Örnek hatayi çiçek motifleri

Penç; gül, papatya gibi çiçeklerin kuşbakışı (üstten) görüntüsünün üsluplaştırılmasıyla elde edilen şekildir. Bir çiçeğe kuşbakışı bakıldığında taç yaprakları görülür (Taç; büyük, tepe manalarındadır.). Penç, üsluplaştırılırken yaprak sayısına göre bir yapraklı ise yek berk, iki yapraklı ise dü berk, üç yapraklı ise se berk, dört yapraklı ise cihar berk, beş yapraklı ise penç berk isimlerini alır. En çok beş yapraklısı kullanıldığı için bu motiflere penç denmiştir. Sade ve katmerli çeşitleri vardır. Örnek penç motifleri Şekil 2.5- 6- 7’de verilmiştir.

Şekil 2.5-6-7: Örnek penç motifleri

Penç motifinin kanaviçesi üzerinde bir grup yaprak aynı yönde kıvrılmış veya eğilmiş ise bu motife çark-ı felek denir. Örnek çark-ı felek motifleri Şekil 2.8-9- 10’da verilmiştir.

Şekil 2.8-9-10: Örnek çark-ı felek motifleri

Goncagül, tam açılmamış bir çiçeğin boy kesitinin üsluplaştırılmış şeklidir. Taç yaprakları ve çanak kısmı vardır. Hatayi'nin basitleştirilmiş şekli gibidir. Örnek goncagül motifleri Şekil 2.11- 12- 13'te verilmiştir.

Şekil 2.11-12-13: Örnek goncagül motifleri

Yarı üsluplaştırılmış çiçekler, 15. yüzyıldan itibaren Kur'an-ı Kerim'in sure başlarında kullanılmaya başlanmış, daha sonra hasbahçe çiçekleriyle birlikte kullanılmıştır. Bu üslubun ana öğeleri lale, karanfil, gül, sümbül, nergis, servi gibi çiçeklerdir. Çini eserlerde bu motifler bolca kullanılmıştır. Bu çiçeklerin her biri kendi sapı ve yaprağıyla birlikte çizilir. Örnek yarı üsluplaştırılmış çiçek motifleri Şekil 2.14- 15- 16'da verilmiştir.

Şekil 2.14-15-16: Örnek yarı üsluplaştırılmış çiçek motifleri

2.1. Çember İçine Alarak Motif Çizme

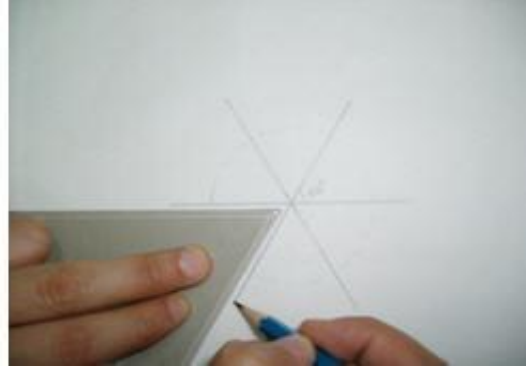
2.1.1. Penç Motifi Çizimi

Eskiz kâğıdı masaya yapıştırılır. Çizim için gerekli olan; yumuşak uçlu kalem, silgi, gönye, pergel, kareli kâğıt hazırlanır.

Bir penç motifi çizebilmek için motifin geometrik sınırlarını belirleyecek olan çemberi (kanaviçesi – daresi) çizmekle başlanır (Resim 2.18). Kaç yapraklı penç çizilmek isteniyorsa çember o sayıda eşit parçaya bölünür (Resim 2.19).

Resim 2.18: Motifin çemberini çizmek

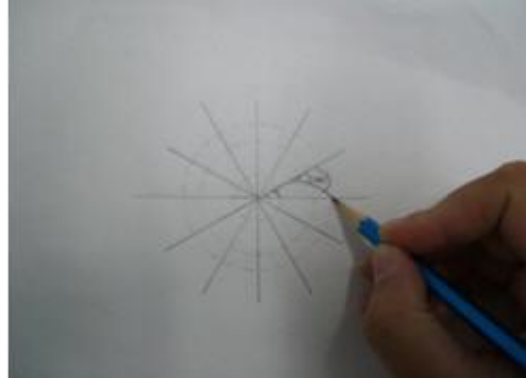

Resim 2.19: Çemberi altıya bölme

Pençin katmerli olması isteniyorsa pergelle aynı merkezli, farklı yarıçaplı çemberler çizilir (Resim 2.20). Motifin simetrisi belirlenerek sadece o kısmı eskizin arkasına çizilir. Çünkü eksen ve çember kısımları sonradan silinecektir. Motifimizin 1/12'si simetrik olduğu için sadece o kısmı çizilmiştir (Resim 2.21).

Resim 2.20: Çemberin içine daireler çizmek

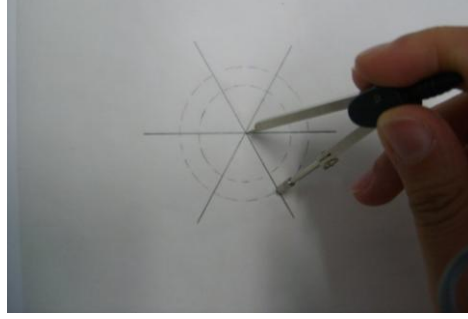

Resim 2.21: Motifin simetrisini çizmek

2.1.2. Çark-ı Felek Motifi Çizimi

Penç motifinin çemberi (kanaviçesi) üzerinde en az bir dizi yaprak aynı yöne doğru eğilmiş veya kıvrılmış ise bu dönüş hareketinden dolayı bu motife çark-ı felek motifi denir. Bir çark-ı felek motifi çizmek için yine motifin geometrik sınırlarını belirleyecek olan

çember çizilir. Kaç yapraklı çark-ı felek çizilmek isteniyorsa çember o sayıda eşit parçaya bölünür. Katmerli oluşuna göre farklı yarıçaplı çemberler çizilir (Resim 2.22).

Resim 2.22: Motifin çemberini çizmek

Çark-ı feleğin kıvrımlı yaprakları eskizin arkasında oluşturulur (Resim 2.23, Resim 2.24).

Resim 2.23-24: Çark-ı feleğin kıvrımlı yapraklarını oluşturmak

Motifin katmerli yaprakları çemberlere bağlı kalınarak çizilir (Resim 2.25, Resim 2.26).

Resim 2.25-26: Motifin katmerli yapraklarını çizmek

Motifi ileride anlatacağımız üç yöntemle büyültüp küçültebiliriz . Çember ve eksen çizgileri silinerek motif tamamlanmış olur (Resim 2.27). Çark-ı Felek motiflerinde simetrik aktarma genellikle yapılamamaktadır.

Resim 2.27: Çark-ı felek motifinin tamamlanmış hâli

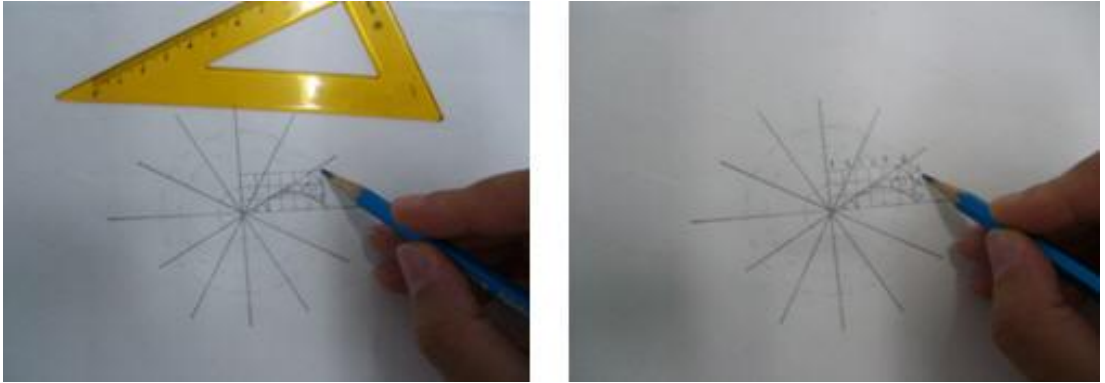
2.2. Motifi Büyültme veya Küçültme Yöntemleri

Motifleri büyültmek veya küçültmek için birçok yöntem uygulanır. Bunlardan en çok kullanılan üç yöntem üzerinde duracağız.

2.2.1. Kareleme Yöntemi

Büyültülecek veya küçültülecek motifin simetrisi olup olmadığı tespit edilir. Simetrisi varsa sadece simetrik kısmı, simetrisi yoksa motifin tamamı kareleme yapılarak çizilir veya kareli kâğıda aktarılır. Karelerin her bir kenarı motifin büyüklüğüne göre 0,5 cm, 1 cm, 1,5 cm, 2 cm gibi ölçülerden biri seçilerek kareleme yapılır. Çizilecek motifin tamamı karelerin içinde kalmalıdır. Oluşan kareler ağı, ya dikdörtgen ya da kare olmalıdır. Motif çizgilerinin yerlerini kolay bulabilmek için kenarlarındaki her bir kareye numaralar ve harfler verilir.

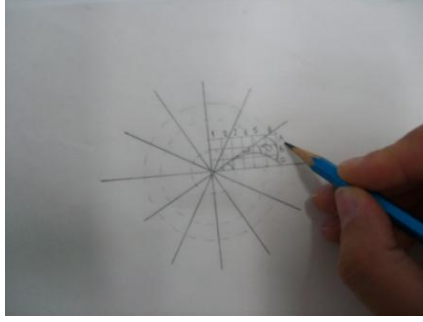
Penç motifimizin 1/12 simetrik kısmı 0,5 x 0,5 cm boyutunda karelere bölünmüş ve numaralandırılmıştır (Resim 2.28, Resim 2.29).

Resim 2.28-29: Simetrik motifi kareleme yaparak numaralandırmak

Motifi çizmek istediğimiz boyut tespit edilir. Yani büyültülecek veya küçültülecek boyut bulunur. Büyültme veya küçültme katsayısını bulabilmek için motifin çizileceği boyut (Genişlik ve yükseklik) , elimizdeki motifin genişlik ve yüksekliğine ayrı ayrı bölünür. Küçük olan sayı büyültme veya küçültme katsayısıdır. Örneğin, motifimizin boyutu 4x5 cm, büyültülecek boyut 16x17.5 cm ise $16/4=4$, $17.5/5=3.5$ olduğundan küçük olan 3.5 katsayımız olur. Bu işlemi yapmamızın sebebi motifin formunu bozmamaktır. Eğer büyültülecek motifte 1x1 cm 'lik kareleme yaptıysak, büyültülecek motifi 3.5x3.5 cm'lik kareler oluşturup numaralandırılıp çizmek gerekir.

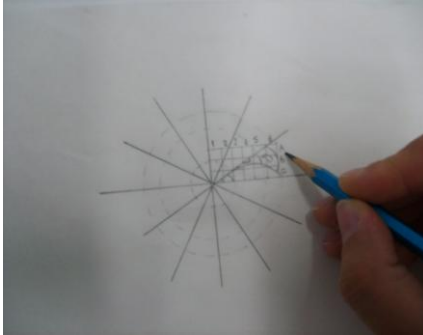
Penç motifimizin büyültme katsayısı 3 olsun. 0.5x0.5 cm ile çizilen motifimizin kareleri büyültülecek kağıtta $0.5 \times 3 = 1.5$ cm yani her bir kare 1.5x1.5 cm olmalıdır. Eskiz kâğıdına çember ve eksen üzerinde simetrik şeklin kareler ağı çizilir (Resim 2.30).

Resim 2.30: Kareleme yöntemi ile motifi büyültme

Çizimi yapılacak simetrik şekil (Resim 2.29) üzerindeki motif, büyültülecek eskizin arka yüzüne çizilir. Bunun için motif çizgilerinin geçtiği yerler tespit edilerek işaretlenir. Bu noktalar birleştirilerek motif tamamlanır. Motif çizilirken formu değiştirilmemelidir. Çizgilerin yerlerini kolay bulabilmek için rakam ve harflerden yararlanılır. Örneğin, 3B karesi, 4A karesi gibi (Resim 2.31).

Bu yöntem, her tür motifte uygulanabilir. Ayrıca harita ve resim çizmede de bu yöntem kullanılmaktadır.

Resim 2.31: Kareleme yöntemiyle büyütülmüş simetrik motif

2.2.2. Fotokopi

Fotokopi, günümüzde çok kullanılan makineler arasındadır. Fotokopi makinelerinden normal fotokopi çekme işlerinin dışında motifleri büyültüp küçültmede işlerinde de kullanılır. Belki bir aşamada fazla büyültüp küçültme yapılamıyorsa da pratik ve hızlı bir yöntemdir. Fotokopide de motifin varsa simetrik kısmı büyültülür veya küçültülür. Eskiz üzerine konarak motifin simetrisi eskize aktarılır.

2.2.3. Episkop

Motifler, episkop aletleriyle istenen oranlarda büyültülür veya küçültülür. Daha çok karanlık bir odada episkop makinesinden beyaz pürüzsüz bir yüzeye aktarılan motifin varsa simetrik kısmı yüzeye eskiz yapıştirılarak eskiz kâğıdına çizilir. Böylece motif istenen oranlarda büyültülür veya küçültülür. Resim 2.32’de bir episkop makinesi görülmektedir.

Resim 2.32: Episkop makinesi

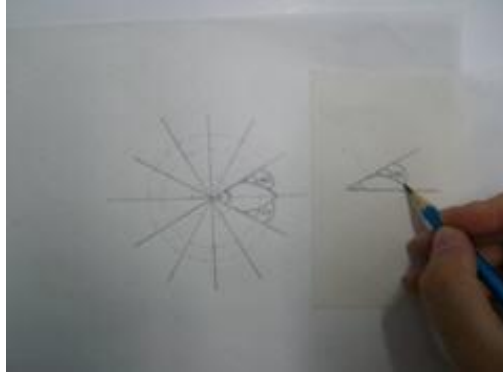
2.3. Eskizde Motif Oluşturma

İstenen oranlarda büyültülmüş veya küçültülmüş simetrik veya simetrik olmayan motifler eskize çizilir. Motif üzerinde gerekli düzeltmeler yapılır. Böylece çizilecek motifimizin simetrik kısmı hazırlanmış olur (Resim 2.31).

2.4. Eskizden Simetri Alma

Simetrik kısmı çizilen motifler, bölünmüş eksen çizgilerinden katlanarak aktarılır. Diğer bir aktarma yöntemi de simetrik kısmı için yeni bir şablon oluşturulur. Bu şablon eskizde çizilecek bölünmüş kısımların altına özenle yerleştirilerek eksik kısımlar tamamlanır (Resim 2.33, Resim 2.34).

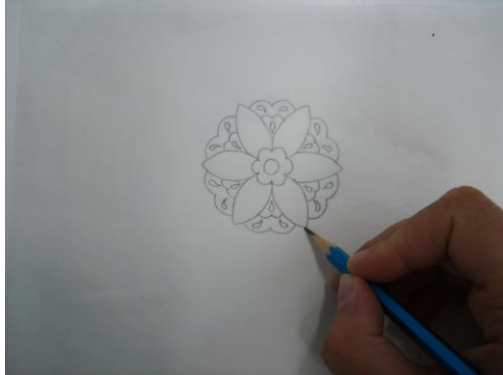
Eskizde simetrisi aktarılan motifin eksen ve çember çizgileri eskizin arkasından silinir (Resim 2.35).

Resim 2.33: Şablonla simetri aktarma

Resim 2.34: Simetrisi aktarılmış penç motifi

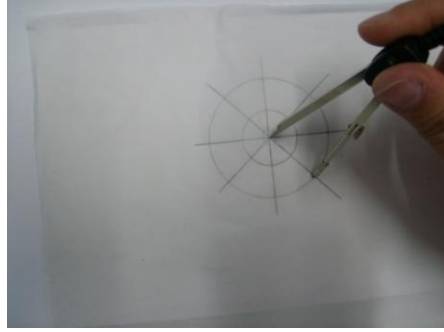

Resim 2.35: Eksen ve çember kısımları silinmiş motifin son şekli

UYGULAMA FAALİYETİ

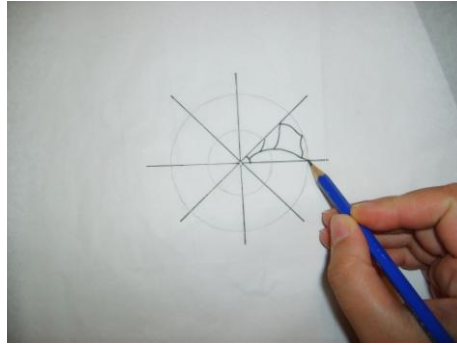
Çiçek Motifi Uygulamaları

- Çizim için gerekli araç gereç ve koşulları hazırlayınız.
- Çizilecek penç motifini seçiniz.
- Eskiz veya aydinger kâğıdını çizim masasına yapıştırınız.
- Çiçeğin çemberini (Kanaviçesini) belirleyiniz. Katmerli yapraklar için farklı yarıçaplı çemberler çiziniz. Yaprak sayısına göre çemberi eşit parçalara bölünüz (Resim 2.36).

Resim 2.36: Çember ve eksenleri çizilmiş kanaviçe

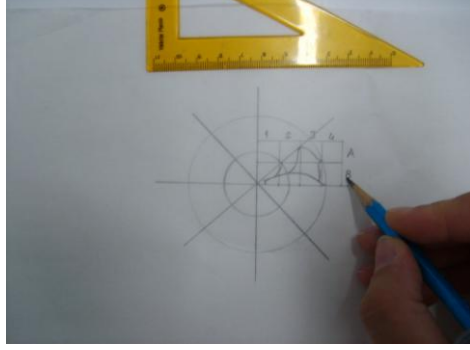
- Motifin simetrisini tespit ederek simetrisini eskizin arkasına çiziniz (Resim 2.37).

Resim 2.37: Simetrisi çizilmiş penç motifi

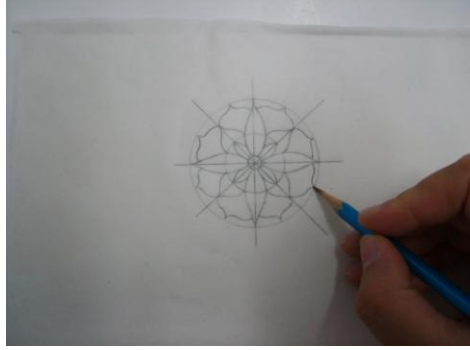
- Kareleme yaparak büyültme katsayısını tespit ediniz. Büyültme katsayısına göre simetrik motifini eskizde büyülterek çiziniz (Resim 238).

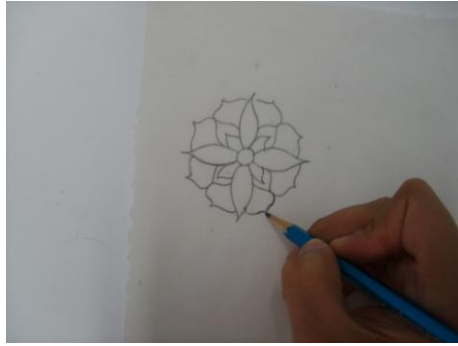
Resim 2.38: Kareleme yöntemiyle büyütülmüş motif

- Eksen çizgilerinden katlayarak veya şablon kullanarak simetrik motifi aktarınız (Resim 2.39).

Resim 2.39: Simetrisi aktarılmış motif

- Çember ve eksen çizgilerini silerek motifi tamamlayınız (Resim 2.40).

Resim 2.40: Tamamlanmış penç motif

KONTROL LİSTESİ

Bu faaliyet kapsamında aşağıda listelenen davranışlardan kazandığınız beceriler için **Evet**, kazanamadığınız beceriler için **Hayır** kutucuğuna (X) işareti koyarak kendinizi değerlendiriniz.

Değerlendirme Ölçütleri	Evet	Hayır
1. Çizim için gerekli araç gereç, eskiz ve koşulları hazırladınız mı?		
2. Çizilecek penç motifini seçtiniz mi?		
3. Çiçeğin çemberini ve farklı yarıçaplı çemberleri çizdiniz mi?		
4. Yaprak sayısına göre çemberi eşit parçalara böldünüz mü?		
5. Motifin simetrisini tespit edip eskizin arkasına çizdiniz mi?		
6. Kareleme yaparak büyültme katsayısını tespit edip büyülterek eskize çizdiniz mi?		
7. Eksen çizgilerinden katlayarak veya şablon kullanarak simetrik motifi aktardınız mı?		
8. Çember ve eksen çizgilerini silerek motifi tamamladınız mı?		

DEĞERLENDİRME

Değerlendirme sonunda “**Hayır**” şeklindeki cevaplarınızı bir daha gözden geçiriniz. Kendinizi yeterli görmüyorsanız öğrenme faaliyetini tekrar ediniz. Bütün cevaplarınız “**Evet**” ise “Ölçme ve Değerlendirme”ye geçiniz.

ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME

Aşağıdaki soruları dikkatlice okuyunuz ve doğru seçeneği işaretleyiniz.

1. Aşağıdakilerden hangisi hatayı çiçek motifinin kısımlarından değildir?
A) Kanaviçe
B) Taç yaprak
C) Çanak
D) Sap
2. Aşağıdakilerden hangisi penç motifini tanımlar?
A) Çiçeklerin boy kesitinin üsluplaştırılmış şeklidir.
B) Çiçeklerin kuşbakışı görüntüsünün üsluplaştırılmış şeklidir.
C) Çiçeklerin profil görüntüsünün üsluplaştırılmış şeklidir.
D) Çiçeklerin yarı stilize edilerek üsluplaştırılmış şeklidir.
3. Penç motifindeki yaprak sayısını belirleyip çizebilmek için ne yapılır?
A) Çember içine farklı yarıçaplı çemberler çizilir.
B) Yapraklar kıvrılmış bir şekilde uç uca yerleştirilir.
C) Çember içine yapraklar yerleştirilir.
D) Yaprak sayısına göre çember eşit parçalara bölünür.
4. Çark-1 Felek motifi çiziminde aşağıdaki aşamalardan hangisi yanlıştır?
A) Motifte kareleme yapılarak büyütülür.
B) Çark-1 feleğin kıvrımlı yaprakları çizilir.
C) Simetrisi aktarılır.
D) Motifin kanaviçesi oluşturulur.
5. Aşağıdakilerden hangisi kareleme yöntemi kurallarından değildir?
A) Büyültme katsayısı; büyültülecek motif boyutunun, büyütülmüş motif boyutuna bölünmesiyle bulunur.
B) Karelerin boyutları 0,5 cm veya katları alınarak çizilir.
C) Büyültme veya küçültme katsayısı olarak genişlik ve yükseklik bölümlerinden çıkan küçük sayı alınır.
D) Simetrik şekiller büyültüldükten veya küçültüldükten sonra simetrisi aktarılır.

DEĞERLENDİRME

Cevaplarınızı cevap anahtarıyla karşılaştırınız. Yanlış cevap verdiğiniz ya da cevap verirken tereddüt ettiğiniz sorularla ilgili konuları faaliyete geri dönerek tekrarlayınız. Cevaplarınızın tümü doğru ise “Modül Değerlendirme”ye geçiniz.

MODÜL DEĞERLENDİRME

Bu faaliyet kapsamında aşağıda listelenen davranışlardan kazandığınız beceriler için **Evet**, kazanamadığınız beceriler için **Hayır** kutucuğuna (X) işareti koyarak kendinizi değerlendiriniz.

Değerlendirme Ölçütleri	Evet	Hayır
1. Çizim için gerekli araç gereç, çizim kâğıdı ve koşulları hazırladınız mı?		
2. Yaprağın kanaviçesini belirlediniz mi?		
3. Kanaviçe üzerine yaprak dişlerini çizdiniz mi?		
4. Yaprağın orta damarını veya kılıcığını oluşturduunuz mu?		
5. Salyangozlu yaprak sapıyla yaprağı birleştirdiniz mi?		
6. Çizilecek penç motifini seçtiniz mi?		
7. Çiçeğin çemberini ve farklı yarıçaplı çemberleri çizdiniz mi?		
8. Yaprak sayısına göre çemberi eşit parçalara böldünüz mü?		
9. Motifin simetrisini tespit edip eskizin arkasına çizdiniz mi?		
10. Kareleme yaparak büyültme katsayısını tespit edip büyülterek eskize çizdiniz mi?		
11. Eksen çizgilerinden katlayarak veya şablon kullanarak simetrik motifi aktardınız mı?		
12. Çember ve eksen çizgilerini silerek motifi tamamladınız mı?		

DEĞERLENDİRME

Cevaplarınızı cevap anahtarıyla karşılaştırınız. Yanlış cevap verdiğiniz ya da cevap verirken tereddüt ettiğiniz sorularla ilgili konuları faaliyete geri dönerek tekrarlayınız. Cevaplarınızın tümü doğru ise bir sonraki modüle geçmek için öğretmeninize başvurunuz.

ÖRNEK MOTİFLER

1

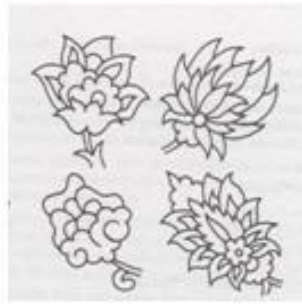
2

3

4

5

6

7

8

9

10

11

12

16

17

18

19

20

21

CEVAP ANAHTARLARI

ÖĞRENME FAALİYETİ-1'İN CEVAP ANAHTARI

1.	C
2.	B
3.	D
4.	B
5.	C

ÖĞRENME FAALİYETİ-2'NİN CEVAP ANAHTARI

1.	A
2.	B
3.	D
4.	C
5.	A

KAYNAKÇA

- AKAR Azade, **Treasury Of Turkish Designs**, New York, 1988.
- BİROL İnci A, Çiçek DERMAN, **Türk Tezyini Sanatlarında Motifler**, 2. Baskı, Kubbealtı Neşriyatı, İstanbul, 1995.
- KESKİNER Cahide, **Türk Süsleme Sanatlarında Stilize Çiçekler Hatayı**, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara, 2000.
- KESKİNER Cahide, **Türk Motifs**, Türk Turing ve Otomobil Kurumu, 2006.
- KILIÇKAN Hüseyin, **Orta Asya'dan Anadolu'ya Türk Bezeme Sanatı ve Örnekleri**, İnkılap Yayınları, 2004.
- KILIÇKAN Hüseyin, **Tarih Boyunca Bezeme Sanatı ve Örnekleri**, 8. Baskı, İnkılap Yayınları, 2004.
- SEÇKİNÖZ Mine, Sabiha ALPASLAN (AKER), Şükran KOMSULOĞLU, Arsal İMER (MENGİ), Serap ETİKE (KÖSE), **Resim II Süsleme Resmi ve Süsleme Sanatları Tarihi**, MEB Yayınları, Ankara, 2002.